

PATVIRTINTA

Kelmės rajono savivaldybės tarybos
2016 m. kovo 31 d. sprendimu Nr. T-45

KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

**KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS
SVEIKATOS STEBĖSENOS 2015 METŲ ATASKAITA**

Parengė

Kelmės rajono savivaldybės
visuomenės sveikatos stebėsenos
specialistė Rima Radzevičienė

TURINYS

1. ĮVADAS	3
2.BENDROJI DALIS	4
2.1.Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė („šviesoforas“).....	4
3.SPECIALIOJI DALIS	11
3.1. Atrinktų rodiklių detali analizė ir interpretavimas.....	11
3.1.1. Kelmės rajono savivaldybės gyventojų mirtingumas dėl savižudybių	11
3.1.2. Kelmės rajono savivaldybės gyventojų sergamumas tuberkulioze	13
3.1.3. Kelmės rajono savivaldybės gyventojų mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų / standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00–I99) 100 000 gyventojų.....	14
4. IŠVADOS	19
5. REKOMENDACIJOS	19

1. ĮVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną – tai tęstinis, sistemingai atliekamas su sveikata susijusių ir visuomenės sveikatos praktikai planuoti, įgyvendinti bei vertinti reikalingų duomenų rinkimas, analizė ir interpretavimas.

Visuomenės sveikatos stebėsenos Kelmės rajono savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, tvarkyti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą charakterizuojančius rodiklius, kad remiantis išsamia informacija apie bendruomenės sveikatos būklę, sveikatos rizikos veiksnius, būtų galima planuoti ir įgyvendinti savivaldybės visuomenės sveikatos gerinimo priemonės.

Ataskaitoje pateikiami ir aprašomi 2014 m. visuomenės sveikatos būklę atspindintys rodikliai Kelmės rajono savivaldybėje. Pateikiami rodikliai iš valstybės perduotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių sąrašo, patvirtinto 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1387, atspindinčio, kaip įgyvendinami 2014–2025 metų Lietuvos sveikatos programos (toliau – LSP) tikslai ir uždaviniai. LSP iškeltų tikslų ir uždavinių įgyvendinimui savivaldybėse stebėti, parengtas baigtinis pagrindinių rodiklių sąrašas (toliau – PRS), kurį sudaro 51 unifikuotas rodiklis, geriausiai apibūdinantis LSP siekinius.

Ataskaita parengta naudojant oficialius statistikos šaltinius ir Higienos instituto Sveikatos informacijos centro (HI SIC) parengtą leidinį „Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2014 m.“.

2. BENDROJI DALIS

2.1. Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė („šviesoforas“)

Pagrindinių rodiklių sąrašo (toliau – PRS) analizės ir interpretavimo tikslas – įvertinti, gyventojų sveikatos ir sveikatą lemiančius veiksnius Kelmės rajono savivaldybėje, juos vertinant Lietuvos sveikatos programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo kontekste, ir drauge numatyti, kokių intervencijų / priemonių reikia imtis, siekiant stiprinti Kelmės rajono savivaldybės gyventojų sveikatą ir mažinti sveikatos netolygumus. PRS analizė ir interpretavimas („šviesoforo“ kūrimas) atliekamas lyginant praėjusių metų Kelmės rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos vidurkiu. Kelmės rajono gyventojų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje analizuojamų rodiklių duomenys pateikiami 1 lentelėje.

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiami rodikliai, suskirstyti pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius, antrajame stulpelyje pateikiama savivaldybės rodiklio reikšmė, trečiajame – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, ketvirtajame – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, penktajame – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, šeštajame – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės rodiklio vietos tarp visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesoforo“ principą).

1 lentelė. Kelmės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis

Rodiklis	Savivaldybės reikšmė	Lietuvos rodiklis	Mažiausia rodiklio reikšmė	Didžiausia rodiklio reikšmė	Santykis savivaldybės /Lietuva
1	2	3	4	5	6
<u>Strateginis tikslas</u> – pasiekti, kad 2025 metais šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai					
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė	71,20	74,69	69,37	78,62	0,95
Išvengiamas mirtingumas	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra
1 TIKSLAS. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį					
Mirtingumas dėl savižudybių (X60–X84) 100 000 gyventojų	63,48	31,71	9,79	92,67	2,00
Standartizuotas mirtingumas dėl savižudybių (X60–X84) 100 000 gyventojų	64,0	31,32	5,25	90,05	2,00
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 gyventojų	40,0	56,24	21,87	144,27	0,71
Socialinės rizikos šeimų skaičius 1 000 gyventojų	4,11	3,39	0,36	9,05	1,21
Ilgalaikio nedarbo lygis	8,06	3,08	0,7	10,61	2,61
Gyventojų skaičiaus pokytis 1 000 gyventojų	-13,66	-7,57	0,39	19,69	1,80
Mirtingumas dėl išorinių priežasčių(V01–Y98) 100 000 gyventojų	153,68	113,83	75,6	186,1	1,35
Standartizuotas mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis (V01–Y98) 100 000 gyventojų	165,61	113,41	68,77	260,17	1,46
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000 gyventojų	412,22	253,78	83,47	542,49	1,62
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyventojų	76,87	47,78	8,88	106,13	1,61
Sergamumas tuberkulioze (A15–A19) 10 000 gyventojų	73,5	44,37	8,26	104,4	1,66
2 TIKSLAS. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką					
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyventojų	0	0,93	0	2,48	0
Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00–W19) 65+m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų	180,48	131,89	22,43	246,71	1,37

Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų	75,11	72,53	54,9	123,77	1,04
Segamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00–A08) 10 000 gyventojų	28,06	61,97	0	100,17	0,45
Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65–W74) 100 000 gyventojų	13,36	7,81	0	38,8	1,71
Standartizuotas mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65–W74) 100 000 gyventojų	12,73	7,8	0	39,04	1,63
Mirtingumas dėl nukritimo (W00–W19) 100 000 gyventojų	16,7	12,0	0	41,35	1,39
Standartizuotas mirtingumo dėl nukritimo rodiklis (W00–W19) 100 000 gyventojų	15,84	12,32	0	43,91	1,29
Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00–V99) 100 000 gyventojų	6,68	11,08	0	47,7	0,60
Standartizuotas mirtingumo dėl transporto įvykių rodiklis (V00–V99) 100 000 gyventojų	10,24	10,96	0	43,31	0,93
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00–V09) 100 000 gyventojų	3,34	4,3	0	21,2	0,78
Transporto įvykiuose patirtų traumų (V00–V99) skaičius 100 000 gyventojų	83,52	72,43	45,54	177,59	1,15
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1kvadratiniam kilometrui	123	866	0	27 316	0,14
Viešai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams (proc.)	80%	nėra	nėra	nėra	nėra
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams (proc.)	51%	nėra	nėra	nėra	nėra
3 TIKSLAS. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą					
Mirtingumas dėl priešasčių, susijusių su narkotikų vartojimu 100 000 gyventojų	3,34	3,65	0	16,53	0,92
Standartizuotas mirtingumo dėl priešasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	3,34	3,65	0	16,53	0,92
Mirtingumas dėl priešasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyventojų	46,77	25,85	7,99	85,02	1,81
Standartizuotas mirtingumo dėl priešasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	49,24	25,71	7,62	83,66	1,91
Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda	16,7	65,24	0	180,0	0,30
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais	161	174	34	249	0,93

Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	135	150	16	283	0,90
Kūdikų, išimtinai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	18,6 %	31,27 %	9,17 %	62,5 %	0,60
4 TIKSLAS. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius					
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyventojų	39,46	33,38	18,99	53	1,19
Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1 000 gyventojų	6,25	5,56	3,72	7,39	1,12
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	3,24	2,14	1,0	6,6	1,5
Šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000 gyventojų	6,35	6,81	2,46	21,52	0,9
Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui	7,35	8,03	5,89	10,14	0,9
Savivaldybei pavaldžių stacionarines asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių asmens sveikatos priežiūros įstaigų pacientų pasitenkinimo lygis	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 10 000 gyventojų	6,68	4,4	0	14,26	1,5
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20–B24, A50–A64) 10 000 gyventojų	0,67	3,45	0	8,39	0,2
Kūdikų (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių	7,4	3,9	0	14,08	1,9
2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepijimo apimtys	98,50	93,36	88,5	100	1,1
1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo vakcina, 3 dozės) skiepijimo apimtys	98,58	92,9	83,33	99,38	1,1
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje	18,75 %	20,94 %	4,39 %	76,39 %	0,9
Vaikų, kuriems nustatytas dantų ėduonis (K02), skaičius 10 000 gyventojų	3,12	3,4	1,2	8,1	0,9
Paauglių (15-17) gimdymų skaičius 100 000 gyventojų	6,98	5,85	0	17,86	1,2
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00–I99) 100 000 gyventojų	1015,64	768,12	572,28	1284,36	1,32
Standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00–I99) 100 000 gyventojų	871,11	804,06	597,86	1179,02	1,08
Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00–C97) 100 000 gyventojų	354,14	273,77	214,2	309,69	1,3
Standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis (C00–C97) 100 000 gyventojų	311,38	278,19	216,42	531,17	1,11
Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60–I69) 100 000 gyventojų	317,39	187,9	91,37	481,21	1,69

Standartizuotas mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis (I60–I69) 100 000 gyventojų	264,83	196,05	89,79	430,53	1,35
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyventojų	31,07	43,69	13,8	107,36	0,71
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje	24,29 %	43,66 %	12,17 %	61,23 %	0,6 %
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių finansavimo programoje	46,11 %	49,60 %	27,07 %	74,89 %	0,9 %
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstvosios diagnostikos finansavimo programoje	31,2 %	42,47 %	10,64 %	59,99 %	0,7 %
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje	30,97 %	34,67 %	7,57 %	51,86 %	0,9 %

Iš lentelėje „Kelmės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis“ pateiktos PRS reikšmių Kelmės rajono savivaldybėje palyginimo su atitinkamu Lietuvos vidurkiu matyti, kad iš 51 sveikatos rodiklio „šviesoforas“ sudarytas taip:

- žaliaji zona (7 rodikliai) – gyventojų skaičiaus pokytis 1 000 gyventojų, asmenų, žuvusių ar sunkai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyventojų, mirtingumas dėl transporto įvykių / standartizuotas mirtingumo dėl transporto įvykių rodiklis 100 000 gyventojų, slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius, į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui, 2 metų amžiaus vaikų MMR 1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) ir 1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo vakcina, 3 dozės) skiepijimo apimtis – rodikliai yra didesni nei Lietuvos vidurkis.

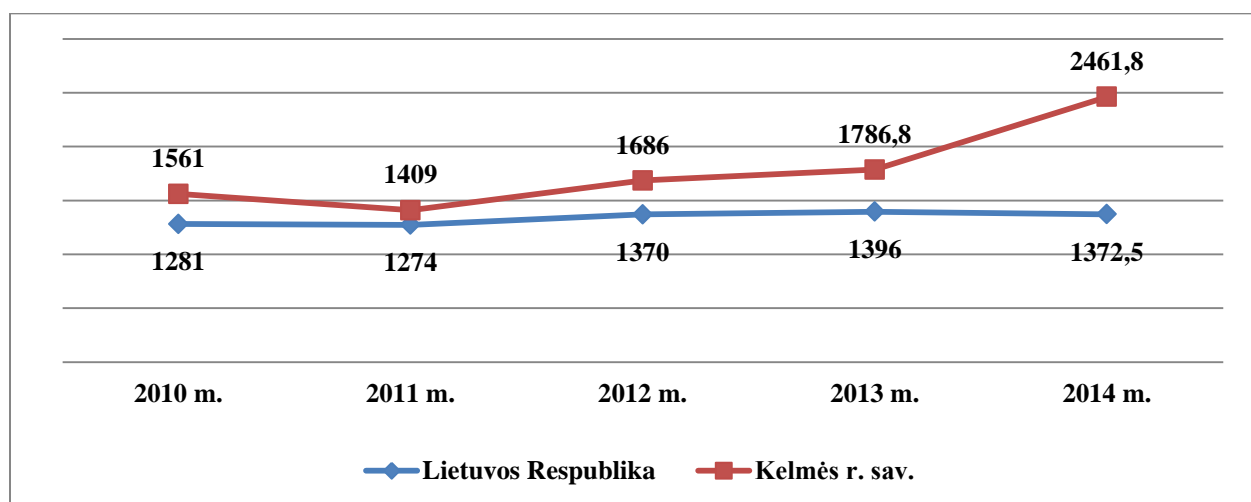
- geltonoji zona (29 rodikliai) patenka į Lietuvos vidurkį atitinkančią kvintilių grupę, tačiau į juos taip pat reiktų atkreipti dėmesį – mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 gyventojų, socialinės rizikos šeimų skaičius 1 000 gyventojų, mirtingumas dėl išorinių priežasčių 100 000 gyventojų, socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyventojų, darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų, segamumas žarnyno infekcinėmis ligomis 10 000 gyventojų, mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo 100 000 gyventojų, mirtingumas dėl nukritimo 100 000 gyventojų, pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių 100 000 gyventojų, transporto įvykiuose patirtų traumų skaičius 100 000 gyventojų, mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu 100 000 gyventojų, šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000 gyventojų, sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyventojų ir kt.
- raudonoji zona (11 rodiklių) patenka į prasčiausių Kelmės rajono savivaldybių kvintilių grupę – vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyv., ilgalaikio nedarbo lygis, mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000 gyventojų, sergamumas tuberkulioze 10 000 gyventojų, susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų, mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyventojų, mirtingumas nuo piktybinių navikų 100 000 gyventojų, mirtingumas nuo kraujotakos ligų 100 000 gyventojų, mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų 100 000 gyventojų ir tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje.

Iš raudonosios zonos rodiklių sąrašo, išsamiai analizuoti, kaip prioritetines Kelmės rajono gyventojų sveikatos problemos buvo pasirinktos trys reikšmės, kurios labiausiai atspindi rajono probleminių visuomenės sveikatos sričių (temų) sąrašą:

- mirtingumas dėl savižudybių / standartizuotas mirtingumo dėl savižudybių rodiklis (X60–X84) 100 000 gyventojų;
- sergamumas tuberkulioze (A15–A19) 10 000 gyventojų;
- mirtingumas nuo kraujotakos ligų /standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos ligų rodiklis (I00–I99) 100 000 gyventojų.

Strateginis Lietuvos sveikatos programos tikslas – pasiekti, kad 2025 metais šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai. Vienas šio tikslo siekimo rodiklių yra vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, kuri atspindi mirtingumą ir jo pokyčius. 2014 metų Kelmės rajono savivaldybės gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė – buvo 71,20 metų, šiek tiek trumpesnė už Lietuvos vidurkį (74,69 metų). Tačiau Kelmės rajono gyventojų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės rodiklis geriausias Šiaulių apskrityje, išskyrus Pakruojo r. savivaldybę. Mažiausia šio rodiklio reikšmė – 69,37 metų nustatyta Ignalinos gyventojams. Didžiausias vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės rodiklis – 78,62 metų būdingas Birštono gyventojams.

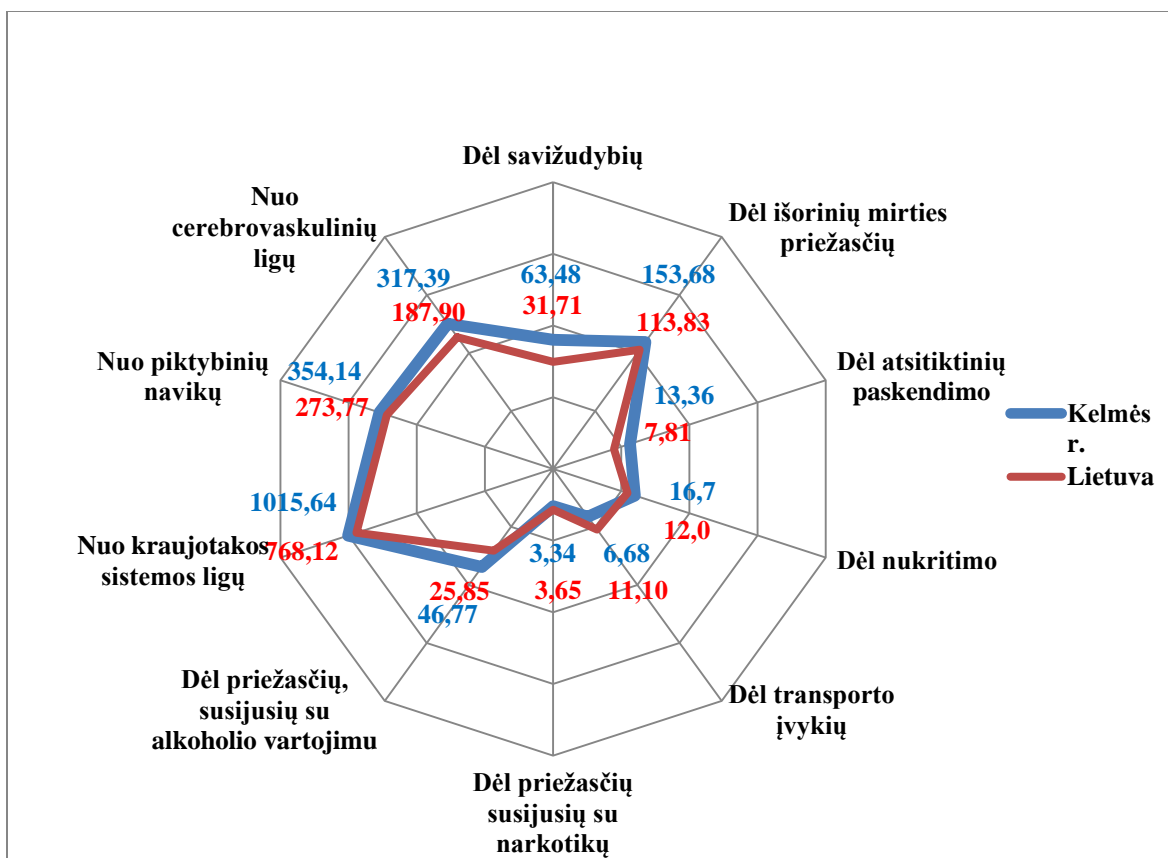
Mirtingumo statistika reikšminga, nes ji rodo bendrą gyventojų sveikatos būklę, sveikatos priežiūros veiksmingumą ir kokybę, sveikatos netolygumus bei sveikatos priežiūros prieinamumą gyventojams (1 pav.).

1 pav. Mirtingumo rodiklis Lietuvoje ir Kelmės r. 2010–2014 m., 100 000 gyventojų

Šaltinis: Higienos instituto duomenys

Higienos instituto pateiktais duomenimis, mirtingumo rodiklis 2014 metus ne tik didesnis nei registruojamas Lietuvoje (1372,5 / 100 000 gyventojų), bet ir didžiausias per penkerius metus. Pagrindinės Kelmės rajono gyventojų mirties priežastys – kraujotakos sistemos ligos, piktybiniai navikai, naujas rodiklis – cerebrovaskulinės ligos ir išorinės mirties priežastys, kurių daugumą sudaro savižudybės. Per 2014 metus Kelmės rajone nuo kraujotakos sistemos ligų mirė 304 žmonės, nuo piktybinių navikų – 106, dėl išorinių mirties priežasčių – 46, iš jų 19 dėl savižudybių. Pagrindinės mirties priežastys Kelmės rajono savivaldybėje ir Lietuvoje 100 000 gyventojų pateiktos 2 paveiksle.

2 pav. Pagrindinės mirties priežastys Kelmės r. ir Lietuvoje 2014 m., 100 000 gyventojų

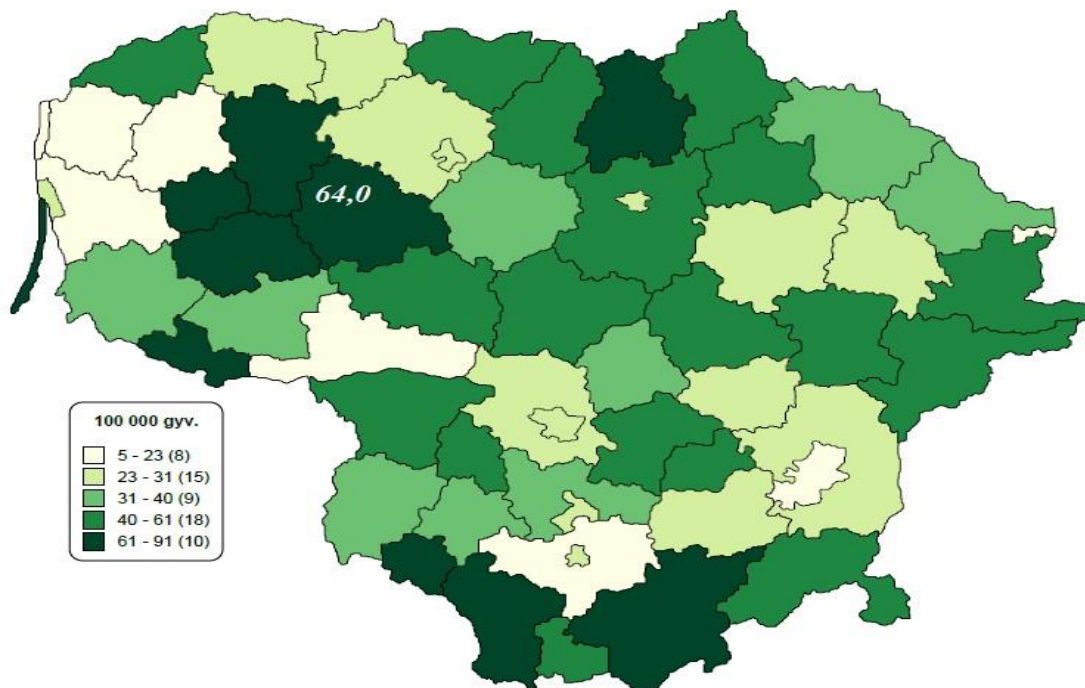
Šaltinis: Higienos instituto duomenys

3. SPECIALIOJI DALIS

3.1. Atrinktų rodiklių detali analizė ir interpretavimas

3.1.1. Kelmės rajono savivaldybės gyventojų mirtingumas dėl savižudybių / standartizuotas mirtingumo dėl savižudybių rodiklis (X60–X84) 100 000 gyventojų.

Per 2014 metus Lietuvoje nusižudė 930 žmonių (31,71/100 000 gyv.), Kelmės rajono savivaldybėje – 19 gyventojų (63,48/100 000 gyv.). Analizuojant Kelmės rajono savivaldybės gyventojų savižudybių rodiklį, reikėtų atsižvelgti į mažesnę savivaldybėje gyvenančių gyventojų skaičių, nes kiekvienas atvejis skaudžiai išgyvenamas. Šie rodikliai taip pat yra ir Pagėgių sav. – 7, Kazlų Rūdos sav. – 8, Ignalinos r. sav. – 10 savižudybių. Didžiųjų Lietuvos miestų savivaldybių gyventojų (Kauno m. sav. – 75, Vilniaus m. sav. – 63, Klaipėdos m. sav. – 37, Šiaulių m. sav. – 32 nusižudę gyventojai) rodikliai geresni, lyginant su Lietuvos vidurkiu, dėl didesnio gyventojų skaičiaus (žr. 3 pav.).

3 pav. Standartizuotas mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyventojų.

Šaltinis: Higienos instituto Mirties atvejų ir priežasčių valstybės registras

2014 metais Lietuvoje nebuvo savivaldybės, kurioje nebūtų užregistruotas nė vienas savižudybės atvejis, todėl ši problema yra aktuali ir opi visoms savivaldybėms. Ne išimtis ir Kelmės rajono savivaldybė, nes standartizuoto mirtingumo dėl savižudybių rodiklis pats didžiausias Šiaulių apskrityje (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Standartizuotas mirtingumo dėl savižudybių rodiklis, Šiaulių apskrityje, 100 000 gyventojų

Mažiausi rodikliai		Didžiausi rodikliai	
Savivaldybė	Standart. mirtingumas 100 000 gyv.	Savivaldybė	Standart. mirtingumas 100 000 gyv.
Šiaulių r.	24,78	Radviliškio r.	37,86
Akmenės r.	26,67	Pakruojo r.	49,52
Šiaulių m.	29,65	Joniškio r.	52,34
		Kelmės r.	64,00

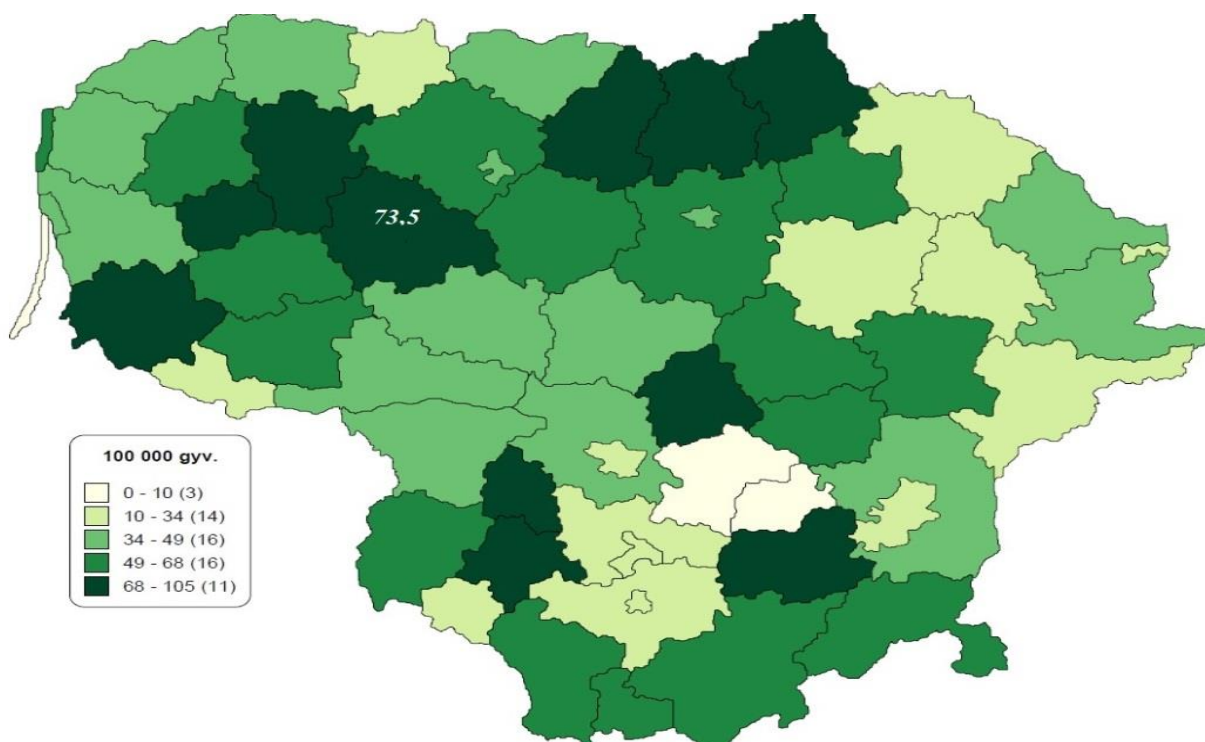
Šaltinis: Lietuvos higienos institutas (SRS)

Kelmės rajono savivaldybės gyventojų mirtingumo dėl savižudybių rodikliui įtakoja turi ir didelis ilgalaikio nedarbo lygis, kuris veikia fizinę ir psichinę žmogaus sveikatą. Ilgalaikis nedarbas, kaip mirtingumo nuo savižudybių rodiklis, yra labiausiai paplitęs mažesnėse savivaldybėse (Lazdijų r. sav. – 10,6 proc., Alytaus r. sav. – 9,6 proc., Kelmės r. proc. – 8,1 proc.). Tam įtakos turi didesniuose miestuose vyraujanti dažnesnė darbuotojų kaita, didesnė

naujų darbo vietų pasiūla, didesnis išsilavinusių žmonių skaičius. Ilgalaikį nedarbo lygį galima priskirti prie rizikos sveikatai grupių, kuris lemia ir sergamumą tuberkulioze.

3.1.2. Kelmės rajono savivaldybės gyventojų sergamumas tuberkulioze

Sergamumas tuberkulioze yra aktuali problema, ne tik Kelmės rajono savivaldybei, bet ir visoms savivaldybėms Lietuvoje, kadangi nevienodai, tačiau visose savivaldybėse (išskyrus Neringos sav.) 2014 metais buvo registruojami nauji šios ligos atvejai. Kelmės rajono savivaldybėje 2014 metais užregistruoti 22 nauji tuberkuliozės atvejai, 8 atvejais mažiau negu 2013 metais ir tik 3 atvejais mažiau nei 2012 metais. Iš viso Lietuvoje 2014 metais užregistruotas 1301 naujas tuberkuliozės atvejis (44,4/10 000 gyv., Kelmės rajone – 73,5/10 000 gyv.) (žr. 4 pav.).

4 pav. Sergamumas tuberkulioze 10 000 gyventojų

Šaltinis: Tuberkuliozės registras

Didžiausi sergamumo tuberkulioze rodikliai yra Jonavos r., Pakruojo r., Šilutės r. savivaldybėse – čia Lietuvos vidurkis viršijamas apie 2 kartus (žr. 3 lentelę).

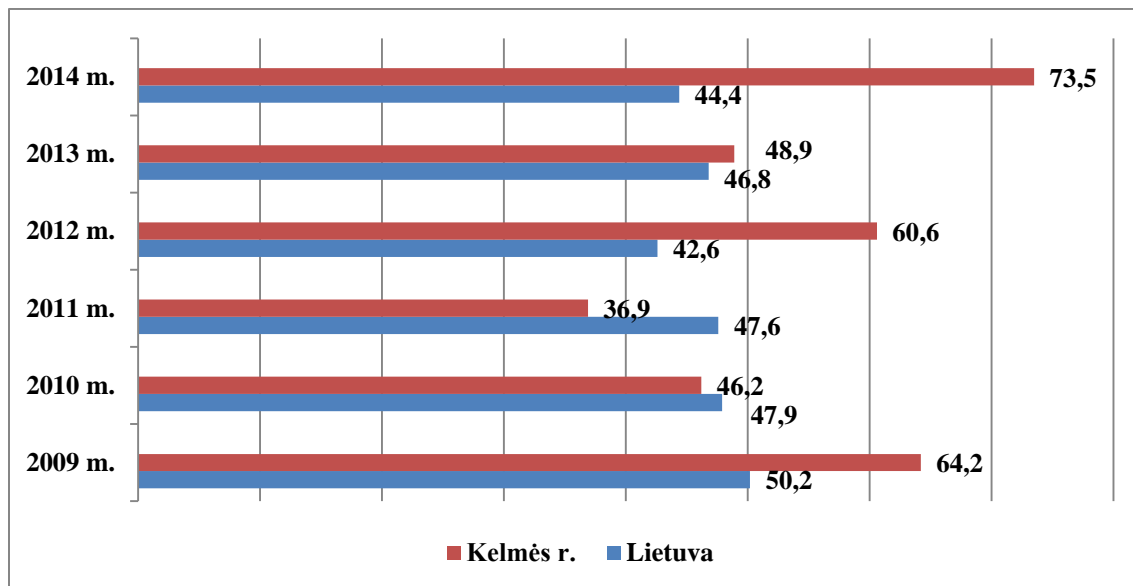
3 lentelė. Sergamumas tuberkulioze 10 000 gyventojų

Mažiausi rodikliai		Didžiausi rodikliai	
Savivaldybė	Standart. mirtingumas	Savivaldybė	Standart. mirtingumas

	100 000 gyv.		100 000 gyv.
Elektrėnų sav.	8,3	Šilutės r. sav.	104,4
Kaišiadorių r.	9,3	Pakruojo r.	91,9
Anykščių r.	18,8	Jonavos r. sav.	88,3
Utenos r. sav.	22,1	Pasvalio r. sav.	83,2
Rokiškio r. sav.	24,6	Telšių r. sav.	76,8

Šaltinis: Higienos institutas (SRS)

Analizuojant Kelmės rajono gyventojų sergamumo tuberkulioze rodiklį, tenkantį 10 000 gyventojų, 5 paveiksle matyti, kad šis rodiklis 2014 metais išaugo ir yra didžiausias per šešerius metus. Lietuvoje šis rodiklis 2014 metais sumažėjo, lyginant per šešerius metus jis buvo mažiausias, išskyrus 2012 metus, kai sergamumo tuberkulioze rodiklis siekė 42,6 atvejo 10 000 gyventojų.

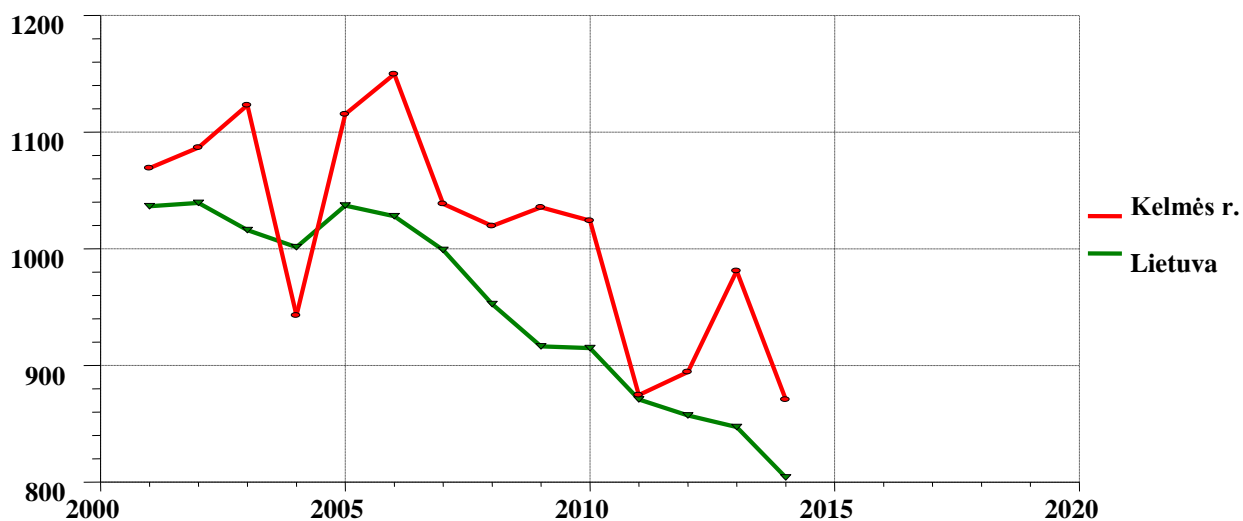
5 pav. Sergamumas tuberkulioze Lietuvoje ir Kelmės r. 2009–2014 m, 10 000 gyventojų

Šaltinis: Higienos institutas

3.1.3. Kelmės rajono savivaldybės gyventojų mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų / standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00–I99) 100 000 gyventojų.

Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų Lietuvoje yra jau daug metų aktuali problema. 2014 metais dėl šių priežasčių mirė 22 524 gyventojai, iš jų 304 – Kelmės rajono savivaldybės gyventojai. Kelmės rajono savivaldybėje rodiklio dėl mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų analizė yra būtina įgyvendinant LSP tikslą – „užtikrinti kokybiškesnę ir efektyvesnę sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius“, uždavinį – „stiprinti lėtinių

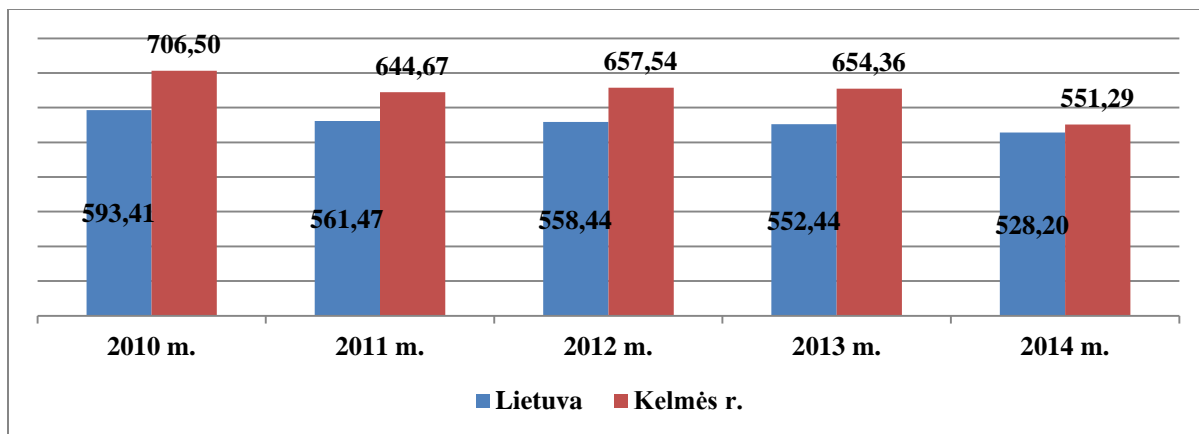
neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę“, drauge ieškant šios problemos priežasčių bei jos sprendimo būdų. Lietuvos higienos instituto pateiktais duomenis, lyginant su Europos Sąjungos standartais, matyti, kad Kelmės rajono gyventojų standartizuoto mirtingumo nuo kraujotakos ligų rodiklis nuo 2000 metų visada buvo didesnis už Lietuvos rodiklį, išskyrus 2004 metais, kai buvo sumažėjęs ir 2011 metus, kai šie rodikliai buvo vienodi (žr. 6 pav.).

6 pav. Standartizuoto mirtingumo nuo kraujotakos ligų rodiklis 2000–2014 m., 100 000 gyventojų

Šaltinis: Higienos institutas (SRS)

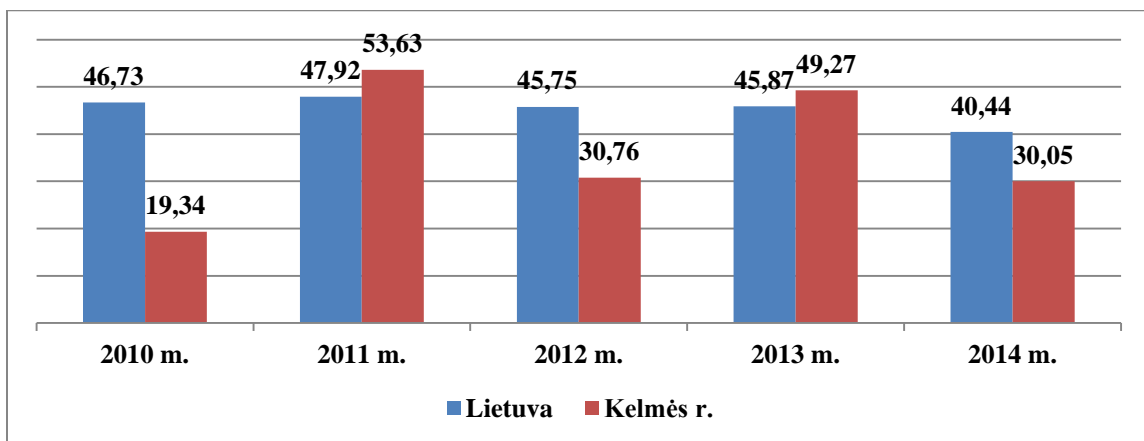
Siekiant detaliau išsiaiškinti mirtingumo rodiklių priežastis, buvo atliktas detalizuoto mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų (skleidimas pagal ligų grupes) Kelmės rajono rodiklių palyginimas su Lietuvos vidurkiu. Kaip matyti 7 paveiksle, standartizuoto mirtingumo nuo išeminės širdies ligos rodiklis Kelmės rajono savivaldybėje per 2010–2014 metus visada buvo didesnis už Lietuvos vidurkį. Matomi pozityvūs pokyčiai, kad mirusiųjų nuo išeminės širdies ligos Kelmės rajono gyventojų skaičius nuo 2012 metų mažėja.

7 pav. Standartizuoto mirtingumo nuo išeminės širdies ligos rodiklis 2010–2014 m., 100 000 gyventojų

Šaltinis: Higienos institutas (SRS)

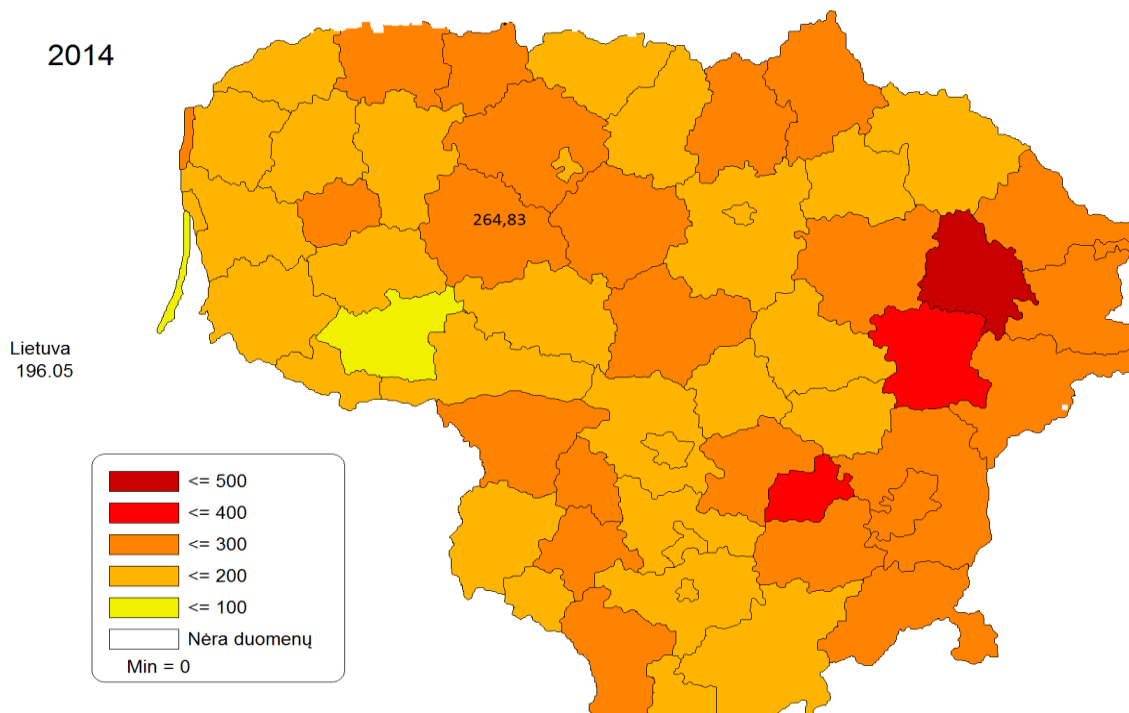
Per 2010–2014 metus, Kelmės rajono savivaldybėje, mirusių nuo miokardo infarkto skaičius labiausiai didėjo 2011 metais, – net 12 procentų buvo didesnis už Lietuvos rodiklį. Lyginant su 2013 metų duomenimis, 2014 metais mirtingumo nuo miokardo infarkto rodiklis sumažėjo tiek Kelmės rajono savivaldybėje (30,05/100 000 gyv.), tiek ir Lietuvoje (40,44/100 000 gyv.). 8 paveiksle matyti, kad mažiausi standartizuoto mirtingumo nuo miokardo infarkto rodikliai Kelmės rajono savivaldybėje buvo užregistruoti 2010 metais, Lietuvoje – 2014 metais. Didžiausi minėti rodikliai užregistruoti Kelmės rajono savivaldybėje – 2011 metais (53,63/100 000 gyv.), tais pačiais metais – ir Lietuvoje (47,92/100 000 gyv.).

8 pav. Standartizuoto mirtingumo nuo miokardo infarkto rodiklis 2010–2014 m, 100 000 gyventojų

Šaltinis. Higienos institutas (SRS)

Per 2014 metus Lietuvoje standartizuoto mirtingumo rodiklis nuo cerebrovaskulinių ligų siekė – 196,1/100 000 gyventojų, Kelmės rajono savivaldybėje šis rodiklis buvo didesnis – 264,83/100 000 gyventojų.

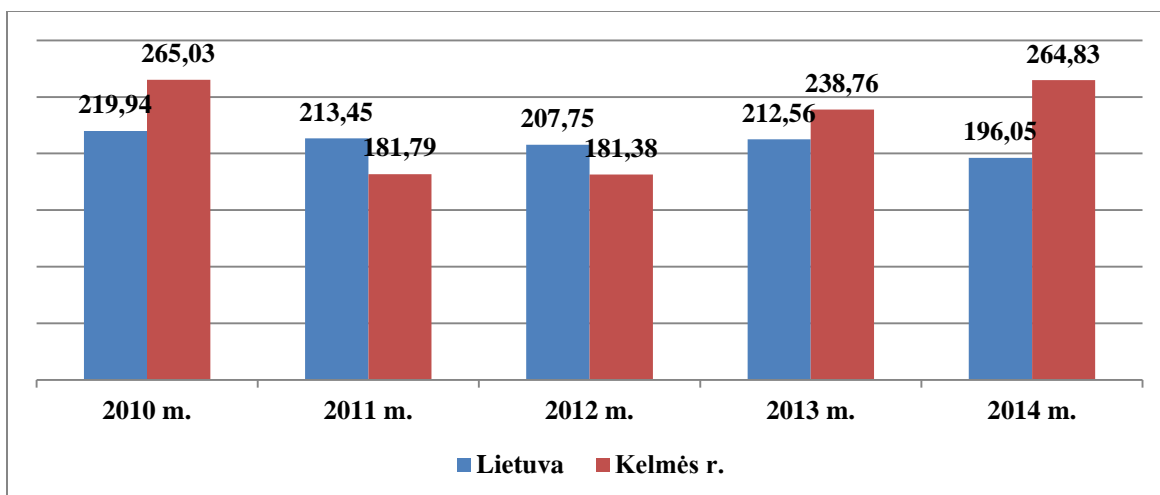

9 pav. Standartizuoto mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis 100 000 gyventojų

Šaltinis: Higienos instituto Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registras

Žemėlapyje (žr. 9 pav.) pateikta, kad didesnis mirtingumo dėl šių priežasčių rodiklis buvo Utenos, Akmenės, Kelmės, Anykščių ir Švenčionių rajonų savivaldybėse.

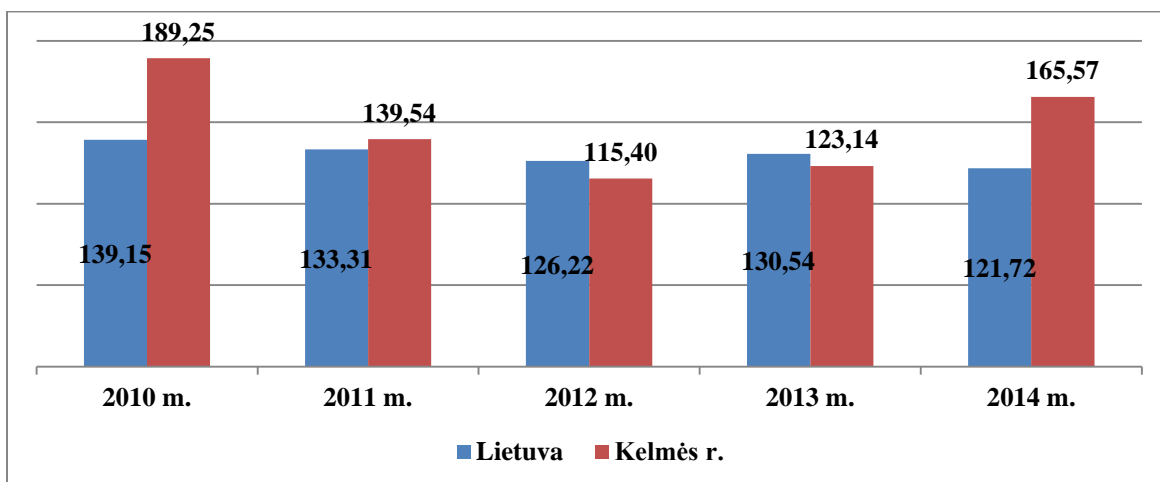
10 paveiksle matyti, kad 2014 metais mirtingumo rodiklis nuo cerebrovaskulinių ligų Kelmės rajono savivaldybėje buvo ženkliai didesnis už Lietuvos vidurkį. Mažiausi standartizuoto mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodikliai Kelmės rajono savivaldybėje buvo užregistruoti 2011 ir 2012 metais (žr. 10 pav.).

10 pav. Standartizuoto mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis 2010–2014 m., 100 000 gyventojų

Šaltinis: Higienos institutas (SRS)

Standartizuoto mirtingumo nuo insulto rodiklis, Kelmės rajono savivaldybėje, lyginant su 2013 metais, padidėjo nuo 123,14/100 000 gyventojų iki 165,57/100 000 gyventojų, tačiau bendras Lietuvos vidurkis 2014 metais sumažėjo ir buvo mažiausias per penkerius metus (žr. 11 pav.). 2014 metais Kelmės rajono savivaldybės gyventojų standartizuoto mirtingumo nuo insulto rodiklis kiek didesnis už Lietuvos vidurkį. Taip pat didesnis, už Lietuvos vidurkį, standartizuoto mirtingumo nuo insulto rodiklis buvo užregistruotas Šakių, Biržų, Kazlų Rūdos ir Švenčionių rajonų savivaldybėse.

11 pav. Standartizuoto mirtingumo nuo insulto rodiklis 2010–2014 m., 100 000 gyventojų

Šaltinis: Higienos institutas (SRS)

Apibendrinant galima teigti, kad Kelmės rajono savivaldybėje mirtingumo rodiklis dėl kraujotakos sistemos ligų didėjo (2013 m. – 1108,6/100 000 gyventojų, 2014 m. – 1396,3/100 000 gyventojų). Iš jų, 2014 metais didėjo mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis, bet šiek tiek sumažėjo mirtingumo nuo išeminės širdies ligos, miokardo infarkto ir insulto rodikliai.

4. IŠVADOS

4.1. Per 2010–2014 metus dėl išorinių priežasčių, Kelmės rajono savivaldybėje mirė – 209 gyventojai, iš jų dėl savižudybių – 91 gyventojas. Per minėtą laikotarpį Kelmės rajono savivaldybėje didžiausias savižudybių skaičius buvo užregistruotas 2010 metais (22 asmenys). 2014 metais Lietuvoje nebuvo savivaldybės, kurioje nebūtų buvę užregistruota nė vieno savižudybės atvejo, todėl ši problema yra aktuali, opi visoms savivaldybėms. Kelmės rajonas dėl didelio mirtingumo nuo savižudybių rodiklio patenka į prasčiausią savivaldybių kvintelių grupę (raudonąją zoną).

4.2. Sergamumo tuberkulioze rodiklis Kelmės rajono savivaldybėje, taip pat patenka į savivaldybių kvintelių – raudonąją zoną. 2014 metais užregistruoti 22 nauji tuberkuliozės atvejai, 7 atvejais daugiau nei 2013 metais ir 3 atvejais daugiau nei 2012 metais. Per šešerius metus, Kelmės rajono savivaldybėje didžiausias sergamumo tuberkulioze rodiklis buvo užregistruotas – 2014 metais.

4.3. Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų Lietuvoje yra jau daug metų aktuali problema. Per 2010–2014 metus Kelmės rajono savivaldybėje nuo kraujotakos sistemos ligų mirė 1596 asmenys, t. y. vidutiniškai per metus miršta daugiau kaip 300 rajono gyventojų.

5. REKOMENDACIJOS

5. 1. Savižudybių prevencija

Siekiant sumažinti savižudybių skaičių Kelmės rajone svarbu:

- numatyti priemones aktualiausiems psichikos sveikatos paslaugų teikimo klausimams spręsti: finansavimas, bendradarbiavimas, žmogiškieji išteklių, specialistų kvalifikacija ir kt.;

- parengti psichikos sveikatos stiprinimo ir savižudybių prevencijos veiksmų planą;
- stiprinti glaudų bendradarbiavimą tarp sektorių, institucijų;
- stiprinti visuomenės psichikos sveikatą ir užtikrinti psichikos sutrikimų prevenciją;
- siekiant sumažinti savižudybių skaičių, svarbu sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą;
 - vykdant psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją, organizuoti šviečiamąją veiklą (akcijos, seminarai, konferencijos, paskaitos, informacijos sklaida);
 - užtikrinti vaikų ir jaunimo užimtumą, aktyvų laisvalaikį, skatinti tėvus daugiau laiko praleisti kartu su vaikais;
 - informuoti visuomenę, ypač jaunimą, apie psichoaktyviųjų medžiagų daromą žalą sveikatai ir aplinkai, norinčius atsisakyti žalingų įpročių siųsti pas specialistus;
 - organizuojamuose renginiuose, kuriuose yra nepilnamečių vaikų, riboti / neleisti prekiauti alkoholiniais gėrimais;
 - mažinti išduodamų licencijų verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais ir alkoholiniais gėrimais skaičių. Išduodant naujas licencijas atsižvelgti į gyventojų ir policijos pareigūnų rekomendacijas ir pastabas;
 - trumpinti prekybos alkoholiniais gėrimais laiką probleminėse teritorijose;
 - organizuoti pagalbos teikimą sergantiems priklausomybe nuo alkoholio asmenims.

5.2. Tuberkuliozės prevencija

Siekiant sumažinti sergamumą ir ankstyvąjį mirtingumą nuo tuberkuliozės būtina:

- taikyti – priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią užsikrėsti tuberkulioze (imunizacija, sveikos gyvensenos ugdymas);
- taikyti – priemonės, kuriomis siekiama kuo anksčiau nustatyti ir sustabdyti ligą (ankstyvoji diagnostika ir gydymas);
- taikyti priemonės, kuriomis siekiama sustabdyti ligos progresavimą ir neigiamas pasekmes (gydymas, rehabilitacija ir kt.);
- valdyti tuberkuliozės atvejus ugdymo įstaigos, apie ugdymo įstaigoje nustatytą vaiko ar darbuotojo – TB atvejį mokyklos administraciją ir VSPS informuoja Visuomenės sveikatos centras, kurio specialistai suteikia visą būtiną informaciją apie tai, kaip elgtis šioje situacijoje.

5.3. Lētinių neinfekcinių ligų prevencija

Siekiant mažinti Kelmės rajono gyventojų mirtingumą nuo kraujotakos sistemos ligų būtina stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją:

- skatinti gyventojus aktyviau dalyvauti širdies ir kraujagyslių ligų rizikos grupės asmenų sveikatos stiprinimo programoje;
- didinti gyventojų informuotumą apie širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos asmenų atrankos ir prevencinių priemonių programą;
- informuoti apie kraujotakos sistemos ligas, jų rizikos veiksnius bei profilaktikos priemones: reguliariai tikrintis kraujo spaudimą, cholesterolio kiekį kraujyje, palaikyti normalų kūno masės indeksą;
- organizuoti sveikatinamo renginius (seminarai, konferencijos, akcijos, mankštos, šiaurietiško ėjimo užsiėmimai ir kt.), skatinti rinktis sveikatai palankius maisto produktus, atsisakyti žalingų įpročių, išmokti valdyti stresą;
- sudaryti sąlygas gyventojams sportuoti, užsiimti fizine veikla.

5.4. Kokybiškų ir prieinamų visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų teikimas.

Siekiant užtikrinti kokybiškas ir prieinamas visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas Kelmės rajono gyventojams, būtinas glaudus tarpsektorinis, tarpinstitucinis bendradarbiavimas, informacijos sklaida, įvairios sveikatinamo veiklos, specialistų dalyvavimas kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, atsakingas pačių gyventojų požiūris į sveikatą, aktyvus bendruomenių ir pačių gyventojų įsitraukimas į sveikatą stiprinančios, palaikančios aplinkos kūrimą bendruomenėse.
